

Yükseköğretimde Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerine Genel Bir Bakış

Guidance And Psychological Counseling in Higher Education: An Overview

Elif ULU ERCAN¹

¹*Dr. Öğr. Üyesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Eğitim Fakültesi, Ege Üniversitesi, Türkiye, elif.ercan@ege.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0002-6379-9812>)*

Geliş Tarihi:29.08.2018

Kabul Tarihi:25.12.2018

ÖZ

Psikolojik danışma ve Rehberlik hizmetleri eğitim sistemimizde her kademedeki önemli bir yere sahiptir. Bu önemi anlamak ve uygulamada psikolojik danışmanın yerini sağlamlaştırmak tarihçesini ve kuram ile modelleri anlamaktan geçer. Bu çalışma yükseköğretimde psikolojik danışmanlığa tarihsel bir bakış sunmayı ve psikolojik danışma ve rehberlik merkezlerinde kullanılan modellere ilişkin değerlendirme yapmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yükseköğretimde psikolojik danışma ve rehberlik, üniversite psikolojik danışma ve rehberlik merkezleri.

ABSTRACT

Psychological counseling have an important place in our education system at every level. To understand the importance and to strengthen the place of the psychological counseling in practice, the history, the theory and the models should be understood. This study aims to provide a general overview of psychological counseling in higher education in terms of historical and theoretical perspectives.

Key Words: Psychological counseling in higher education, university counseling centers.

GİRİŞ

Üniversiteler, eğitim sistemimizin üst kademesindeki bireylerin genel olarak topluma yararlı kişiler olacak şekilde yetiştirilmelerinin amaçlandığı önemli kurumlardır (Yeşilyaprak, 1986).

Üniversitede öğrenci olmak, üniversite yaşamı genelde ülkemizde ve diğer ülkelerde kaygı ve stres üretecek bir ortam niteliğindedir (Özgüven, 1992). Birçok öğrenci için yükseköğretim daha fazla bağımsızlık, karar verme ve rol değişikliğini başarmayı simgeler (Hinkelman ve Luzzo, 2007). Bu dönem, öğrenciler aktif biçimde kimliklerini keşfettiği ve kendilerini tanımlama çabasında oldukları için gelişimsel açıdan da kritik bir dönemdir (Jourdan, 2006). Üniversite öğrenciliği dönemi ergenlik ve yetişkinlik döneminden farklı özelliklere sahiptir. Bu dönemdeki bireyler ebeveynlerinden daha bağımsızdır fakat henüz yetişkin rol ve sorumluluklarını üstlenmemişlerdir. Bu dönem beliren yetişkinler için keşfin baskın olduğu bir zaman dilimidir. Yaşamda birçok olasılık ve fırsatın olduğuna inanma, ergenlik ve yetişkinlik arasında bir yerde hissetme ve kendisi için büyük sorumluluklar

üstlenmeye geçiş zamanıdır (Arnett, 2004; Fincham ve Cui, 2011). Yükseköğretime devam eden gençlerin çoğunluğu barınma, ekonomik problemler gibi konularda kendi gereksinimlerini karşılamak için sorumluluk almaktadır.

Üniversite öğrencileri gelişimsel görevlerini yerine getirirken, bir yandan da üniversite yaşamına uyum gibi çeşitli sorunlarla baş etmeye çalışmaktadırlar. Üniversite öğrencilerinin yaşadıkları bu sorunlar konusunda pek çok çalışma yapılmıştır (Akaydın, 2002; Aluede, Imhonde ve Eguavo, 2006; Bayhan, 1997; Erdoğan, Şanlı ve Bekir, 2005; Karagüven, 2000; Özbay, 1997; Schweitzer, 1996; Ültanır, 1998; Yazıcı, 2003).

Schweitzer'in (1996) yaptığı çalışmada üniversite öğrencilerinin; % 56'sının akademik sorunlar, % 45,7'sinin duygusal sorunlar, % 42,9'nun mesleki sorunlar, % 36,8'nin ekonomik sorunlar, % 32,8'nin öğretim üyeleriyle ilgili sorunlar, % 28'sinin sağlık sorunları, % 26,2'sinin öğrenme sorunları, % 9,9'u ayrımcılık, % 4,3'nün cinsel sorunlar yaşadıklarını belirtmiştir.

Aluede, Imhonde ve Eguavo (2006) ise çalışmalarında öğrencilerin en fazla zaman yönetimi sonra sırasıyla madde kullanım sorunları, aile sorunları, kariyer gelişimine yönelik sorunlar, ilişki sorunları, ekonomik sorunlar, cinsel taciz, akademik sorunlar kişilik sorunları, kaygı/depresyon, mizaçla ilgili sıkıntılar ve son olarak kendini değerlendirme ile ilgili olarak psikolojik danışma servisine başvurdukları sonucuna ulaşmışlardır.

Ülkemizdeki duruma bakıldığında Erkan, Cihangir-Çankaya, Terzi ve Özbay'ın (2011) çalışmaları dikkati çekmektedir. Çalışmalarında, üniversite öğrencilerinin psikolojik danışma merkezlerine en çok başvurma nedenlerinin depresyon, uyum sorunları, aile içi ilişkiler, arkadaşlık ilişkileri ve akademik sorunlar olduğunu belirlemişlerdir. Sunulan yardım türlerini incelediklerinde ise, en çok verilen yardım türlerinin krize müdahale ve ilişki-evlilik/aile problemleri; en az verilen yardım türlerinin ise madde/alkol kullanımı ve yönlendirme-berleştirme hizmetleri olduğunu saptamışlardır.

Türkiye'de yapılan bir başka çalışmada da (Özbay, Erkan, Cihangir-Çankaya ve Terzi, 2008) üniversite öğrencilerinin en çok duygusal ve akademik sorunlar, en az ise madde kullanım ve cinsel sorunlar yaşadıkları görülmüştür. Psikolojik danışma merkezine başvuran öğrencilerin psikolojik belirti düzeylerinin incelendiği başka bir araştırmada ise üniversite öğrencilerinde en çok obsesyon ve depresyon belirtilerinin, en düşük ise fobik ve psikotik belirtilerin olduğu saptanmıştır (Deniz, Avşaroğlu ve Hamarta, 2004) . Benzer bir biçimde Özbay (1997) tarafından yapılan çalışmada üniversite öğrencilerinde en çok depresyon semptomlarının olduğu görülmüştür. Türkiye'de yapılan bu araştırmaların bulguları üniversite öğrencilerinin en çok duygusal sorunlar yaşadıklarına işaret etmektedir. Üniversite gençliğinin nerede yaşıyor olursa olsun benzer sorunlar yaşadıkları, ancak sorunların yoğunluklarının değişkenlik gösterdiği görülmektedir.

Bu durum üniversite yaşamında öğrencilerin karşılaştıkları sorunları çözmede ve engelleri aşmada uygun yardım alabileceği kaynaklara ihtiyaç duyduklarını göstermektedir. Bu bağlamda birey yükseköğretimde de diğer öğretim kademelerinde olduğu gibi Psikolojik Danışma ve Rehberlik hizmetlerine gereksinim duymaktadır. Ülkemizde yükseköğretim kurumlarında öğrenci kişilik ve rehberlik hizmetleri "Sağlık Spor ve Kültür Daire Başkanlığı" altında ya da doğrudan rektörlüğe bağlı biçimde kurulan üniversite psikolojik danışma ve rehberlik (PDR) merkezleri tarafından yürütülmektedir.

Bu çalışmada psikolojik danışma ve rehberliğin yükseköğretimdeki yerine odaklanılmış ve yükseköğretimde psikolojik danışma ve rehberliğin tarihsel gelişimine değinilerek üniversite psikolojik danışma ve rehberlik merkezlerinin rol ve işlevleri incelenmiştir.

ABD’de Psikolojik Danışma ve Tarihçesi

Ruh Sağlığı hizmetleri Amerikan kolejlerinde ve üniversitelerinde ilk olarak 1920’lerde, Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra yükseköğretimin sağlık hizmetlerini genişletme çabalarının bir parçası olarak ortaya çıkmıştır (Fenske, 1980). ABD’de yükseköğretimde psikolojik danışma hizmetleri bir meslek olarak 1930’lardaki bunalım dönemi sırasında hızla gelişmiş (Fenske, 1989) ancak 1940’lı yıllara kadar başlamamıştır (Pace, Stamlere, Yarris ve June, 1996). Bu gecikmenin nedeni üniversiteye giren öğrencilerin uyumlarının iyi olduğu ve ruhsal açıdan sıkıntıda olan öğrencilere yardım edebilecek tek profesyonelin de psikiyatristler olduğuna ilişkin yaygın bir inanıştır. Ancak 2. Dünya Savaşı’ndan sonra çok sayıda savaş gazisinin üniversitelere geri dönmesi ve sunulandan çok daha fazla yardıma ihtiyaçları olması nedeniyle psikolojik danışmanların ve danışma psikologlarının kampüs psikolojik danışma ve rehberlik merkezlerinde öğrencilerle çalışmaları konusunda izin verilmiştir. Ayrıca 2. Dünya Savaşı sırasında ve hemen sonrasında danışma psikologları psikiyatristler gibi hastalarla klinik açıdan çalışma hakkı kazanmışlardır (Ewing, 1990 akt: Gladding, 2009).

Tarihsel Gelişim Sürecinde, PDR merkezlerinin rol ve işlevleri, tarihsel süreç içinde, ekonomik koşullar, uzmanların ilgi alanlarındaki çeşitlilik, üniversite yerleşkelerindeki sosyal ve politik iklim, danışan profili, öğrenci ilgi, ihtiyaç ve beklentilerindeki değişiklikler, psikoloji ve psikolojik danışma ve rehberlik alanlarındaki gelişmeler ile birlikte ulusal ve küresel olaylardan (Heppner ve Neal, 1983) etkilenecek sürekli bir gelişim ve değişim yaşamıştır.

Genel bir değerlendirmeyle, 1945 öncesi başlangıç aşamasında psikolojik danışmanlık rolü oldukça geniş kapsamda tutulmuş, öğrencilere kişisel, mesleki, sosyal, eğitsel, ekonomik ve sağlık alanlarında çalışmalar yapılmıştır. Psikolojik danışmanlık, mesleki rehberlik, öğrenci kişilik hizmetleri gibi kavramlar sıklıkla birbirinin yerine kullanılmış ve kavramsal bir belirsizlik içinde bu hizmetlerin kim tarafından ve nasıl yürütüleceği konusunda temel bir karmaşa yaşanmıştır. Ancak, 1930’lardan sonra alanında uzmanlaşmış “psikolojik danışmanların” üniversitelerde görev alması kabul görmeye başlamıştır. II. Dünya Savaşı sonrasında savaştan dönen gazilerin ihtiyaç ve beklentileri doğrultusunda mesleki rehberlik odaklı olarak birçok üniversitede PDR merkezi kurulmaya başlamıştır. Bu dönemde, merkezlerin genel odağı mesleki ve eğitsel süreçler olmakla birlikte, üniversite öğrencilerinin duygusal ve sosyal problemlerine yönelik çalışmalar da yapılmaya başlanmıştır. Bu dönemin ortalarından itibaren bir uzmanlık alanı olarak psikolojik danışmanlık alanı, öğrenci kişilik hizmetlerinden ayrılmaya ve gelişmeye başlamıştır. Nitekim, psikolojik danışma alanı temelinde ortaya çıkan öznel beceriler ve eğitim ihtiyaçları doğrultusunda üniversitelerde diğer birimlerden bağımsız PDR merkezleri kurulmaya başlanmıştır. 1955-1970 yılları arasında psikolojik danışmanlık alanında büyük gelişmeler yaşanmıştır. 1950’li yılların ortalarından itibaren danışma psikolojisi (counseling psychology) ve psikolojik danışmanlık (counseling) kavramları ya da tanımlamaları rehberlik (guidance) kavramının yerini almaya başlamıştır. Dolayısıyla, üniversite PDR merkezlerinin rol ve işlevleri çeşitlenmeye başlamış ve mesleki gelişim odaklı etkinliklerin yanı sıra bireysel psikolojik danışma hizmetleri, bu merkezlerin önemli bir işlevi hâlini almaya başlamıştır. Gelişimsel ve önleyici programlar geliştirilmiş, eğitim ve süpervizyon alanı işlevsellik kazanmıştır.

Özetle; 1920-1980 yılları arasında mesleki rehberlik alanından daha çok bireysel psikolojik danışma alanına yönelen bir eğilimle birlikte, üniversite PDR merkezlerinin rol ve işlevlerinin aşamalı olarak (üniversite yerleşkelerinin genel çevresel özelliklerini de dikkate alarak) geliştiği ve genişlediği söylenebilir (Heppner ve Neal 1983).

1960-1980 arası dönem üniversite psikolojik danışmanlığının gelişiminin büyümesinde en önemli dönem olmuştur (Meadows, 2000). Özellikle 1970 yılı Barbara Kirk ve arkadaşları tarafından (Kirk ve diğ., 1971) üniversite ve kolej psikolojik danışma hizmetlerine yönelik ilkelerin oluşturulması açısından oldukça önemlidir.

Güncel Gelişmeler ve 1980 sonrası dönemdeki araştırmalar incelendiğinde, PDR merkezlerinin rol ve işlevlerindeki gelişmelerin devam ettiği söylenebilir. Nitekim Guinee ve Ness (2000) üniversite PDR merkezlerinin 1990-1991 ve 1995-1996 dönemlerindeki özelliklerini karşılaştırdığı çalışmada, çalışanların performansı, sunulan hizmetlerin kalitesi ve çeşitliliği, sunulan hizmetlere yönelik ilginin artması, sunulan hizmetlerin yerleşke ile bütünleştirilmesi ve PDR merkezlerinin statüsü anlamında olumlu gelişmelerin kaydedildiğini ancak, ekonomik kaynakların kısıtlılığı ve uzman personel sayısı yetersizliği gibi konularda var olan sıkıntıların giderilememiş olduğunu belirtmektedir.

Ülkemizde Yükseköğretimde Psikolojik Danışma ve Tarihçesi

1950'li yıllardan itibaren Türk Eğitim Sistemi'nde rehberlik anlayışından söz edilmeye başlanması ve bu anlayış doğrultusunda çalışmaların başlamasından sonra, üniversitelerde de bu doğrultuda gelişmeler gözlenmiştir. Bu anlayışa dönük ilk uygulamalara Orta Doğu Teknik Üniversitesi örnek verilebilir. Orta Doğu Teknik Üniversitesi yeni aldığı öğrencilere üniversiteyi ve sistemi tanıtmak, verimli ders çalışma yollarını öğretmek üzere 1958 güzünde iki haftalık oryantasyon programı uygulamıştır ve üniversite bünyesinde öğrencilerin yardım alabilecekleri bir psikolojik danışma merkezi kurulması için girişimde bulunmuştur (Tan, 2011). Bu girişim üniversitelerde öğrencilerin uyum konusunda ihtiyaçlarının fark edilip üniversitelerde kişilik hizmetlerine olan ihtiyacın fark edilmiş olması bakımından oldukça önemlidir.

Yükseköğretimde rehberlik anlayışına dönük ilk çalışmaların yapıldığı yerlerden bir diğeri de Gazi Eğitim Fakültesi'dir. 1950'li yılların başından itibaren Yükseköğretimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik hizmetlerinde ilk olma niteliği taşıyan bazı çalışmaları: Pedagoji bölümü programına ilk kez seçmeli derslerin konması, öğretim üyelerine akademik danışmanlık görevi verilmesi, Enstitü'de bir rehberlik bürosunun ve öğrenciler için toplu dosyaların geliştirilmesi sayılabilir (Tan, 2011). Üniversitelerde görülen bir diğer gelişme de, ODTÜ, Ankara Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi gibi büyük üniversitelerimizde kurulan mediko-sosyal merkezlerinin başlangıçta sadece beden sağlığı hizmetine odaklanmalarına karşın, 1960'lı yıllardan itibaren bünyelerine psikiyatrist, psikolog, psikolojik danışman ve sosyal hizmet uzmanı gibi ruh sağlığı çalışanlarını da katarak ruh sağlığı hizmetlerini sunmaya başlamalarıdır (Tan, 2011). 1982 yılında başlangıçta ODTÜ, Hacettepe gibi bazı üniversitelerde fakülte ve bölüm bazında sunulan psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri ülke geneline yayılarak, Sağlık ve Rehberlik Merkezleri adı altında kurulmuştur (Demir, 1996). 1984 yılında Yüksek Öğretim Kurulu tarafından 2547 sayılı üniversiteler yasasında düzenleme yapılmış ve üniversite öğrenci kişilik hizmetlerinin tüm üniversitelerde açılması yasal bir zorunluluk haline getirilmiştir. Bu yeni düzenlemeyle her üniversitede, "Mediko-Sosyal, Sağlık, Kültür ve Spor İşleri Dairesi" kurulması ve bu dairenin, "Öğrenci Kişilik Hizmetleri" kapsamına giren tüm hizmetlerin öğrencilere sağlanması hükme bağlanmış ve Resmi Gazete'de yayınlanmıştır (Özgüven, 1999). 2547 sayılı YÖK kanununun 47. maddesi, yükseköğretim kurumları ya da üniversiteleri, rehberlik ve psikolojik danışma merkezleri kurmakla, öğrencilerin kişisel ve ailevi sorunlarını çözümlenmekle yükümlü kılmaktadır.

1990'lı yıllarda Türkiye'deki üniversite öğrencilerinin psikolojik yönden sağlıklı, çevresiyle uyum içinde yaşayan sosyal bireyler olabilmeleri için her türlü psikolojik destek hizmeti veren üniversite birimlerinin kurulmasına ihtiyaç duyulmuştur. Öğrencilerin bu ihtiyacının karşılanabilmesi amacıyla üniversitelerimizde örgütsel yapılanması ve işleyiş biçimi birbirinden farklı Psikolojik Danışma ve Rehberlik (PDR) merkezleri oluşturulmuş ya da oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Üniversitelerimizde psikolojik danışma ve rehberlik hizmeti "Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Araştırma ve Uygulama Merkezi", "Sağlık ve Rehberlik Merkezi", "Psikolojik Danışma ve Rehberlik Merkezi" gibi isimlerle yürütülmektedir. Son zamanlarda ise daha çok

“Psikolojik Danışma Rehberlik ve Araştırma Merkezi” isimlendirmesi kullanılmaktadır. Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri bağlı olduğu üniversitenin yönetim anlayışına, olanaklarına paralel olarak gelişme göstermektedir (Türküm, 2009).

Ülkemizde üniversite PDR merkezlerinin büyük çoğunluğu sırasıyla psikolojik danışma/psikoterapi, acil durum hizmetleri, ölçme, müşavirlik, önleyici/gelişimsel etkinlikler ve grupla psikolojik danışma/psikoterapi hizmetleri vermektedirler. Diğer etkinlikler ise, hizmetlerin değerlendirilmesi, oryantasyon programları oluşturma ve araştırma olarak göze çarpmaktadır. Kariyer danışmanlığı, eğitim ve süpervizyon ise en az sıklıkla verilen hizmetler olarak bildirilmektedir (Yerin Güneri, 2006).

Üniversite Psikolojik Danışma ve Rehberlik Merkezlerinin Rol ve İşlevleri

Üniversite Psikolojik Danışmanlık Merkezleri için Akreditasyon Standartları'na göre (2003) üniversite PDR merkezlerinin üniversite öğrencilerine yönelik üç temel role sahip oldukları belirtilmektedir. Bu rollerden birincisi, akademik, mesleki ve gelişimsel zorluklar ya da psikolojik problemler yaşayan üniversite öğrencilerine yönelik psikolojik danışma ya da psikoterapi hizmetlerinin sağlanmasıdır. İkincisi, eğitsel, mesleki ve yaşam amaçlarına etkin bir biçimde ulaşmalarını sağlamak üzere temel yaşam becerilerinin tanımlanması ve öğretilmesi konusunda üniversite öğrencilerine destek sunacak önleyici çalışmaların yapılmasıdır. Üçüncü rol ise, öğrencilerin sağlıklı bir biçimde büyüme ve gelişmelerini destekleyecek müşavirlik ve önleyici/gelişimsel programların çeşitlendirilerek geliştirilmesidir.

Geleneksel olarak üniversite psikolojik danışma merkezlerinin takip ettiği beş modelden söz edilebilir (Westbrook ve ark., 1993). Modeller;

1. *Psikoterapi Olarak Psikolojik Danışma*: Bu modelde az sayıda öğrenciye uzun süreli psikolojik danışma yardımı vermeyi kapsar. Psikolojik danışmada odak kişilik değişimidir ve diğer mesleki konularla akademik danışmanların ilgilenmesi beklenir. Bu yaklaşımın bakış açısında temel olan kişilik gelişimidir (Hinkelman ve Luzzo, 2007) .

2. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı*: Bu modelde temel olan akademik ve meslekle ilgili konularda bireylere yardımdır. Mesleki anlamda kararsız olan öğrencilerle ilgilenilir ve duygusal, kişisel ya da sosyal alanda sorun yaşayanlar başka bir kuruma sevk edilir.

3. *Geleneksel Anlamda Psikolojik Danışma ve Rehberlik*: Bu modelde klasik psikolojik danışma tanımı üzerinden hizmetler yapılandırılır. Kişisel, sosyal, mesleki, akademik konular üzerinde öğrenciyle çalışılır (Hinkelman ve Luzzo, 2007).

4. *Müşavirlik olarak Psikolojik Danışma*: Bu modelde öğrenciye daha dolaylı bir hizmet sunulmaktadır. Ruh sağlığı alanında çalışan çeşitli kurum ve personelle işbirliği yapılmasına odaklanılır (Gladding, 2009).

5. *Global olarak Psikolojik Danışma*: Bu model dinamik ve akışkandır. Psikolojik danışma merkezi elemanlarının sağlıklı bir çevre yaratmak için kampüsteki diğer personelle etkileşimli biçimde çalışmasını ve diğer kaynakları kullanmasını içerir.

Tarihsel olarak Yükseköğretimde psikolojik danışmanlıkla ilgili modeller küp model, kampüs paydaşları modeli toplum sağlığı modelleri, çevresel modeller, bütünleştirilmiş sağlık hizmetleri modeli olarak sıralanabilir.

Psikolojik danışma birimiyle kampüs içerisinde her dereceden ilişkiye odaklanan "küp model", Morrill, Oetting ve Hurst tarafından geliştirilmiş olup hedeflerini, amaçlarını ve müdahale yöntemlerini belirten çok boyutlu bakış açısına sahip ekolojik bir modeldir. Model, bireyden kurumsal düzeye kadar hedef, amaç ve müdahale yöntemlerini ayrıntıları ile belirtmektedir. Üniversite sistemini bir bütün olarak gören küp model, klinik hizmetleri içermesine rağmen öğrencilerle, fakülte, diğer kampüs çalışanlarıyla ve bileşenleriyle ilişkiye dikkat çeker ve önleyici çalışmaları, erken müdahaleyi ve iyileştirici çalışmaları da içerir.

Kampüs paydaşları modeli (The campus stakeholder model), Jed Vakfı'nın intiharı önlemeye verdiği büyük önem ve akut stres yaşayan öğrencilere yönelik aynı vakfın çalışmaları doğrultusunda geliştirilmiştir. Bu model kampüslerde ruh sağlığı ile ilgili sorunlara ve intihara sadece psikolojik danışma birimlerinin alanı gibi bakmaz güçlü bir güvenlik ağı için kampüste işbirliğinin önemine dikkat çeker.

Toplum sağlığı modelleri (Public Health Models), ekolojik modellerle ve kampüs paydaşları modeliyle ortak özelliklere sahip olup Atkins ve Frazier (2011) tarafından "toplumun ruh sağlığı" için ortaya atılmıştır. Model üç katmanlı müdahale yaklaşımı kullanır. İlk katman, ruh sağlığı alanından olmayan fakat doğal ortamda sistematik eğitim, mesleki gelişim ve kapsamlı destek sunabilecek yeterliğe sahip, öğretim üyeleri ve toplum liderlerinden oluşan geniş kapsamlı bir bileşendir. İkinci katman, yüksek risk gruplarıyla çalışmayı hedef alan, işlev bozukluklarının erken aşamalarını ya da subklinik belirtileri tespit etmeyi amaçlayan, sosyal yardımı ve genel psikolojik hizmetleri içeren bir müdahaledir. Üçüncü katman ise yüksek risk grubundakilere; web kaynaklarıyla ve etkililiği kanıtlanmış müdahalelerle ruh sağlığı çalışanlarına yardımı da içeren yoğun bir yaklaşımdır.

Çevresel modeller ve rolleri, Bishop'ın (2010) makalesinde dikkat çekildiği gibi psikolojik danışma merkezinin kampüslerdeki işe alım, kampüsün işleyişi ve yönetimi gibi konulardaki rollerine dikkat çeken bir yaklaşım olarak literatürde yer almaktadır. Cooper (2003) psikolojik danışma merkezi profesyonellerinin kurumlarına örgütsel ve toplum danışmanı olarak hizmet edebilecek potansiyele sahip olduğunu belirtmiştir.

Bütünleştirilmiş sağlık hizmetleri modeli ise klinik bir modeldir ve temelinde birincil sağlık hizmetleri veren hekimler vardır. Epidemiyolojik veriler genel popülasyonun çoğunlukla ruh sağlığı ile ilgili sorunlarını da aile hekimlerine danıştıklarını göstermektedir. Bu amaçla model sağlık ve sosyal hizmetlerin bir arada tedavi takımı gibi çalışmalarını ve ortak tedavi planı yürütmelerini öngörmektedir. Böylece danışanlar kolaylıkla psikolojik danışmana, psikoloğa, sosyal hizmet uzmanına ya da başka ruh sağlığı profesyonellerine yönlendirilir. Klinik bir model olan bütünleştirilmiş sağlık hizmetleri modelinde tıbbi ve psikolojik danışmanlık hizmetlerini birleştiren bir merkezde ya da ruh sağlığı uzmanlarının bir parçası olduğu öğrenci sağlık merkezinde hizmetler sunulur (Pratt ve diğ., 2012; Westheimer ve diğ., 2008).

Ülkemizde psikolojik danışma ve rehberlik merkezleri incelendiğinde sunulan hizmetlerin istihdam edilen personele göre şekillendiği görülmektedir. Örneğin psikolog ve psikolojik danışmanların bulunduğu merkezlerde birey ve grupla psikolojik yardımın sunulmasının yanı sıra seminerler ve çalıştaylar düzenlendiği görülmektedir. Sosyal çalışmacıların bulunduğu merkezlerde öğrencilerin barınma ve bursla ilgili konularda yardım almasına çalışılmaktadır. Psikologlar ve psikolojik danışmanlarla birlikte klinik psikolog ve psikiyatri uzmanının çalıştığı merkezlerde psikiyatrik tedaviye de yer verildiği görülmektedir (Türküm, 2009). Buna göre ülkemizde psikolojik danışma ve rehberlik merkezleri bağlı bulunan üniversitenin olanaklarına ve merkezlerde çalışan ruh sağlığı personeline göre verdiği hizmetleri yapılandırıyor denebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada psikolojik danışma ve rehberliğin yükseköğretimdeki yeri ile yükseköğretimde psikolojik danışma ve rehberliğin tarihsel gelişimine değinilerek üniversite psikolojik danışma ve rehberlik merkezlerinin rol ve işlevleri incelenmiştir. Gerçekte öğrenmeye katılan herkesin psikolojik danışma hizmetlerine ihtiyacı vardır ve öğrenciler üniversitede her aşamada pek çok farklı sorun yaşamaktadır. Örneğin ilk yıllarda uyum sorunları, sıla hasreti, yalnızlık, barınma burs ve ekonomik sorunlar, aileden ayrılmanın getirdiği çatışmalar sıklıkla görülmektedir. Ayrıca birinci sınıf öğrencileri bir yandan zamanı

iyi kullanma, hangi dersleri seçeceğine ilişkin seçim yapma, ekonomik durumu idare ederken yeni arkadaşlıklar kurma, ailevi ve kişisel sorunlarla baş etme gibi durumlarla karşılaşmalar (Carrese, 1998). Yükseköğrenimin orta dönemleri ise daha çok arta kalan dönemi akıllıca nasıl kullanma ve daha önceki yılda yapılan hatalar varsa onları düzeltme ve sosyal ilişkileri düzenleme ile geçmektedir. Son yıllara gelindiğinde ise mezuniyet sonrasına yatırım yapma, iş arama, iş başvuruları yapma ön plana geçmektedir.

Yükseköğretim gençlerin daha önceki dönemlerde oluşturmuş oldukları değerler sistemini test etme ve aynı zamanda mevcut değerler, örf ve adetler, tavır, davranış ve tutumlar üzerinde daha bilinçli bir biçimde düşündükleri dönemdir (İlgar, 2003). Bu nedenle geçiş sorunları, değerler sistemini yeniden yapılandırma, akademik performans, benlik saygısı ve sosyal bütünleşme için üniversite öğrencilerine yardım etme konusunda psikolojik danışmanlara büyük görev düşmektedir. Ülkemizde üniversitelerde psikolojik danışma ve rehberlik merkezleri mevcuttur ancak yapılan işler üniversitenin yönetim anlayışı ve istihdam edilen personelin mesleki kimliklerine göre şekillenmektedir. Tarihsel gelişim incelendiğinde yükseköğretimde psikolojik danışmaya verilen önemin arttığı görülmektedir. Ancak sunulan hizmetlerin başka ruh sağlığı meslek elemanları tarafından verildiği, ülkemize özgü PDR modellerinin geliştirilemediği anlaşılmaktadır.

Oysa ki; yükseköğretimde psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin tarihi ve kuramsal temel dikkate alınarak öğrencilere psikolojik danışma hizmeti sunulmalı, psikolojik danışma ve rehberlik merkezi olmayan üniversitelerde bu merkezler kurulmalı ve psikolojik danışmanlar bu merkezlerde istihdam edilmelidir.

Yaşanılan duygusal güçlüklerin öğrencilerin akademik performanslarını da etkileyeceği bilinmeli ve iyi bir ruh sağlığını sürdürme ile okula devam etmenin en güçlü yordayıcılarının öğrencilere verilen ruh sağlığı hizmetleri olduğu unutulmamalıdır (Polansky, Horan ve Hanish, 1993).

Ülkemizde yükseköğretimde verilen psikolojik danışma hizmetlerinin genel durumu belirlenip, öğrenci ihtiyaçları doğrultusunda çalışmalar yapılması ve çözüm yollarının geliştirilmesinde işbirliği içerisinde çalışılması alana önemli katkılar sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Akaydın, F. Ş. (2002). *Üniversite öğrencilerinin problem alanları, problemlilik düzeyleri, problem çözme becerileri ve yardım arama davranışları arasındaki ilişkilerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Aluede, O., Imhonde, H., & Eguavoen, A. (2006). Academic, Career and Personal Needs of Nigerian University Students. *Journal of Instructional Psychology*, 33(1), 50-57.
- Arnett, J. (2004). *Emerging adulthood: The winding road from the late teens through the twenties*. New York: Oxford University Press.
- Bayhan, V. (1997). *Üniversite gençliğinde anomi ve yabancılaşma* (Vol. 195). TC Kültür Bakanlığı.
- Bishop, J. B., Gallagher, R. P., & Cohen, Deborah. (2000). College students' problems: Status, trends, and research. *College counseling: Issues and strategies for a new millennium*, 89-110.
- Bishop, J. B. (2010). The counseling center: An undervalued resource in recruitment, retention, and risk management. *Journal of College Student Psychotherapy*, 24(4), 248-260.

- Carrese, M. A. (1998). Managing Stress for College Success Through Self-Hypnosis. *The Journal of Humanistic Education and Development*, 36(3), 134-142.
- Cooper, S. E., & Archer Jr, J. A. (2002). Evaluation and research in college counseling center contexts. *Journal of College Counseling*, 5(1), 50-59.
- Cooper, S. (2003). College counseling centers as internal organizational consultants to universities. *College Psychology Journal: Practice and Research*, 55(4), 230-238.
- Demir, A. (1996). *Üniversite rehberlik merkezleri: Sorunlar ve öneriler*. IX. Psikoloji Kongresi, Yükseköğretimde Psikolojik Hizmetler Sempozyumu, Ankara.
- Deniz, M. E., Avşaroğlu, S. ve Hamarta, E. (2004). Psikolojik danışma servisine başvuran üniversite öğrencilerinin psikolojik belirti düzeyleri. *SÜ Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16, 1-12.
- Erdoğan, S., Şanlı, H. S. ve Bekir, H. Ş. (2005). Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Üniversite Yaşamına Uyum Durumları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 479-496.
- Erkan, S., Çankaya, Z. C., Terzi, Ş. ve Özbay, Y. (2011). Üniversite psikolojik danışma ve rehberlik merkezlerinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(22), 174-198.
- Fenske, R. H. (1980). Historical foundations. In U. Delworth, G. R. Hanson, & Associates (Eds.), *Student services: A Handbook For The Profession* (pp. 3-24). San Francisco: Jossey-Bass.
- Fenske, R. H. (1989). Evolution of the student services profession. In U. Delworth & G. R. Hanson (Eds.), *Student services: A handbook for the profession* (2nd ed., pp. 25-56). San Francisco: Jossey-Bass.
- Fincham, F. D., & Cui, M. (2011). Emerging adulthood and romantic relationships: An introduction. In F. Fincham & M. Cui (Eds.), *Romantic relationships in emerging adulthood* (pp. 3-14). New York, NY: Cambridge University Press.
- Gallagher, R. P., Gill, A. M., & Sysco, H. M. (2000). *National survey of counseling center directors 2000*. Alexandria, VA: International Association of Counseling Service.
- Gladding, S. T. (2009). The history, trends, and future of professional counseling.(ss. 3-16)(Fditörler, F. Korkut-Owen, R. Özyürek, DW Owen). *Gelişen psikolojik danışma ve rehberlik: Meslekleşme sürecindeki ilerlemeler*.
- Guinee, J. P., & Ness, M. E. (2000). Counseling centers of the 1990s: Challenges and changes. *The Counseling Psychologist*, 28(2), 267-280.
- Heppner, P. P., & Neal, G. W. (1983). Holding up the mirror: Research on the roles and functions of counseling centers in higher education. *The Counseling Psychologist*, 11(1), 81-98.
- Hinkelman, J. M., & Luzzo, D. A. (2007). Mental health and career development of college students. *Journal of Counseling & Development*, 85(2), 143-147.
- Humphrey, K. M., Kitchens, H. & Patrick, J. (2000). Trends in college counseling for the 21st century. *College counseling: Issues and strategies for a new millennium*, 289-305.
- Jourdan, A. (2006). The impact of the family environment on the ethnic identity development of multiethnic college students. *Journal of Counseling & Development*, 84(3), 328-340.
- Karagüven, M. H. (2000). Üniversite öğrencilerinin sorunlarını incelemeye yönelik bir araştırma. VI. *Ulusal Pdr Kongresi, Ankara: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayınları*, (8), 94.

- Kızıldağ, S., Zorbaz, S. D., Gençtanırım, D. ve Arıcı, F. (2012). Hacettepe Üniversitesi öğrencilerinin psikolojik danışma yardımı almaya ve bu yardımın sunulduğu birimlere ilişkin görüşleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(3).
- Kirk, B. A., Johnson, A. P., Redfield, J. E., Free, J. E., Michel, J., Roston, R. A., & Warman, R. E. (1971). Guidelines for university and college counseling services. *American Psychologist*, 26(6), 585-589.
- Kress, V. E. W., Trippany, R. L., & Nolan, J. M. (2003). Responding to sexual assault victims: Considerations for college counselors. *Journal of College Counseling*, 6(2), 124-133.
- Lee, D., Olson, E. A., Locke, B., Michelson, S. T., & Odes, E. (2009). The effects of college counseling services on academic performance and retention. *Journal of College Student Development*, 50(3), 305-319.
- Meadows, M. E. (2000). The evolution of college counseling. In D. C. Davis & K. M. Humphrey (Eds.), *College counseling: Issues and strategies for a new millennium* (pp. 15-40). Alexandria, VA, US: American Counseling Association.
- Morrill, W. H., Oetting, E. R., & Hurst, J. C. (1974). Dimensions of counselor functioning. *The Personnel and Guidance Journal*, 52(6), 354-359.
- Özbay, G. (1997). Üniversite Öğrencilerinin Problem Alanlarını Belirlemeye Yönelik Bir Ölçek Geliştirme Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon*.
- Özbay, Y., Erkan, S., Cihangir-Çankaya, Z., & Terzi, Ş. (2008). University students' help seeking attitudes, gender roles and self-concealment levels. In *International Congress of Counseling, Bahçeşehir University, İstanbul*.
- Özgülven, İ. E. (1992). Üniversite öğrencilerinin sorunları ve baş etme yolları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(7).
- Özgülven, İ. E. (1999). Çağdas eğitimde psikolojik danışma ve rehberlik. PDREM Yayınları.
- Pace, D., Lee Stamler, V., Yarris, E., & June, L. (1996). Rounding out the cube: Evolution to a global model for counseling centers. *Journal of Counseling & Development*, 74(4), 321-325.
- Polansky, J., Horan, J. J., & Hanish, C. (1993). Experimental Construct Validity of the Outcomes of Study Skills Training and Career Counseling as Treatments for the Retention of At-Risk Students. *Journal of Counseling & Development*, 71(5), 488-492.
- Pratt, S., Kenney, L., Scott, S. D., & Wu, A. W. (2012). How to develop a second victim support program: a toolkit for health care organizations. *Joint Commission journal on quality and patient safety*, 38(5), 235-240.
- Schweitzer, R. D. (1996). Problems and awareness of support services among students at an urban Australian university. *Journal of American College Health*, 45(2), 73-77.
- Tan, H. (2011). Psikolojik danışma ve rehberlik: Teori ve uygulama. Alkım Yayınevi.
- Türküm, A.S. (2009). Üniversite Gençliğine Yönelik Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri. *Gelişen Psikolojik Danışma ve Rehberlik Cilt 2*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Ültanır, E. (1998). Üniversite öğrencileri için geliştirilen problem tarama envanterinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 10 (2), 23-32.
- Vinson, M. L., & Griffin, B. L. (1999). Using a constructivist approach to counseling in the university counseling center. *Journal of College Counseling*, 2(1), 66-75.

- Westbrook, F. D., Kandell, J. J., Kirkland, S. E., Phillips, P. E., Regan, A. M., Medvene, A., & Oslin, Y. D. (1993). University campus consultation: Opportunities and limitations. *Journal of Counseling & Development, 71*(6), 684-688.
- Westheimer, J. M., Steinley-Bumgarner, M., & Brownson, C. (2008). Primary care providers' perceptions of and experiences with an integrated healthcare model. *Journal of American College Health, 57*(1), 101-108.
- Yazıcı, E. (2003). Türk üniversite gençliği araştırması: *Üniversite gençliğinin sosyo-kültürel profili*. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.
- Yerin Güneri, O. (2006). Counselling services in Turkish universities. *International Journal of Mental Health, 35*, 26–38.
- Yeşilyaprak, B. (1986). Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Sorunları. *Türk Psikoloji Dergisi, 20*, 80-85.

EXTENDED ABSTRACT

Being a student at the university will produce anxiety and stress in our country and other countries (Özgiiven, 1992). For many students, higher education symbolizes independence, decision-making and role-change (Hinkelman & Luzzo, 2007). This period is also a developmentally critical period as students actively explore their identities and try to identify themselves (Jourdan, 2006). While university students are carrying out their developmental tasks, they also try to cope with various problems such as adaptation to university life, depression, family problems, peer relationships and academic problems. Psychological Counseling and Guidance services are needed in higher education.

This study focuses on the place of psychological counseling and guidance in higher education and examines the historical development of psychological counseling and guidance in higher education.

Psychological Counseling and Its History in The Usa

Mental health services first appeared in American colleges and universities in the 1920s as part of the efforts to expand health care services in higher education after the First World War (Fenske, 1980). In the Historical Development Process, the roles and functions of psychological counseling centers affected by economic conditions, social and political climate in university campuses, changes in student interests, needs and expectations, developments in psychology and psychological counseling and guidance. When the latest developments and researches in the post-1980 period are examined, it can be said that the developments in the role and functions of PDR centers are continuing. The studies show that in recent years the positive developments in terms of the status of university counseling centers have been recorded, however, the shortcomings of the economic resources and the shortage of the number of specialist staff have not been solved (Guinee & Ness, 2000).

Psychological Counseling and Its History in Turkey

From the 1950s the importance of psychological counseling and guidance in the Turkish Education System has started to be mentioned, and in line with this understanding, developments have been observed in universities. Middle East Technical University can be given as an example. Middle East Technical University applied a two-week orientation program in the fall of 1958 to introduce the university and the system to newly acquired students. During this period, they took the first step to establish a psychological counseling center within the university (Tan, 2011). This step is very important in terms of the need to recognize the needs of students in universities and the recognition of the need for personality services in universities. Since the 1990s, university units have been needed to provide all kinds

of psychological support services for university students in order to help them to become psychologically healthy and living in harmony with their environment. In order to meet this need, different psychological counseling and guidance centers (PDRs) have been established in our universities.

Roles and Functions of University Psychological Counseling Centers

According to the Accreditation Standards for Psychological Counseling Centers of the University (2003), university counseling centers have three main roles for university students. The first of these roles is to provide psychological counseling or psychotherapy services to university students who have academic, professional and developmental difficulties or psychological problems. The second is to carry out preventive studies to provide support to university students in defining and teaching basic life skills in order to enable them to reach educational, professional and life goals effectively. The third role is the diversification and development of consultancy and preventive/developmental programs that will support the healthy growth and development of students.

Conclusion and Recommendations

In this study, the role of psychological counseling and guidance in higher education and the historical development of psychological counseling and guidance in higher education are examined. In fact, everyone involved in learning needs psychological counseling services and students have many different problems at every stage of the university.

Psychological counseling and guidance centers are available in universities in our country, but the work is shaped according to the management approach of the university and the occupational identity of the personnel employed. When historical development is examined, it is seen that the importance given to psychological counseling in higher education increases. However, it is understood that the services provided are provided by other mental health professionals and psychological counseling models specific to our country could not be developed.

It should be known that the emotional difficulties experienced will affect the academic performance of the students and it should be noted that the most important predictors of maintaining good mental health and continuing school are the mental health services provided to students (Polansky, Horan ve Hanish, 1993).

The general situation of the psychological counseling services given in higher education in our country will be determined and working in line with the needs of the students will provide important contributions to the field.